

שינוי מקום

(פסחים קא, ב) שינוי מקום צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך, ודלא כר"י שס"ל שינוי מקום אין צריך לברך.

איזה אוכל

ונחלקו ר"ח ור"ש באיזה אוכל שייך שינוי מקום. דעת רב חסדא דאינו אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך, ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך.

ונחלקו הראשונים מה נקרא דבר צריך ברכה במקומו, והובא דבריהם בשו"ע (או"ח קעח, ה), י"א ששבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, וי"א דדוקא מיני דגן. וכתב הרמ"א וי"א דוקא פת לבד. וכתב המשנ"ב (ס"ק מה) בשם האחרונים דלכתחלה יחמיר לברך במקומן אפילו בז' מינים, וכן לענין שינוי מקום א"צ לברך על כל השבעה מינים כמו על הפת אם שינה מקומו. ודעת הגר"א בביאורו דדעה האמצעית היא העיקר לדינא, ולפ"ז פירות של שבעת המינים דומים לסתם פירות דשייך בהו שינוי מקום לכו"ע. ויתכן שיש נ"מ לענין קידוש במקום סעודה כדלהלן.

מה נחשב לסעודה

דהנה בשו"ע (או"ח רעג, ה) הביא שיטת הגאונים שאפילו אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה, וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא. והמג"א (ס"ק יא) הביא בשם הש"ג דאף בפירות דיו דכל סעודת שבת נחשבת קבע. ואף שחולק עליו כתב דבאוכל מיני תרגימא מה' מינים יצא, דהא עכ"פ חשיבי טפי לסעודת שבת מיין, ושכר אף על גב דהוי חמר מדינה לא יצא בו במקום סעודה דלא סעיד כמו יין. ועי' בביה"ל שבספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה, ולא מיני תרגימא או יין. ובהגהת הגרע"א כתב שמדברי תר"י (הובא במג"א סי' קפח, סט) מוכח דס"ל דיין ומיני תרגימא לא מחשיב מקום סעודה, ויעויין שם שכתב שכתב דה"ט שאם שכח ולא אמר רצה בברהמ"ז ליל שבת ויום השבת שחוזר ומברך, דבליל שבת ויומו צריך לקדש ולאכול במקום סעודה, א"כ ע"כ שיאכל פת, משא"כ בסעודה שלישית דליכא קידוש, ממילא אין חיוב לאכול פת ולכן אינו חוזר ומברך.

מנהג העולם לסמוך על הגאונים רק בשעת הדחק, כגון בפסח לאלו שלא אוכלים "שרויה", אבל רוב העולם סומכין על אכילת פת הבא בכיסנין, וצ"ע שלכאורה אין הבדל, שזה שפת הבא בכיסנין נחשב לסעודה אינו אלא לשיטת הגאונים, ולדבריהם סגי ביין.

דבר הצריך ברכה אחריה במקומה

והנה הגרע"א מביא מהדרישה (סי' רס"ט) דהא דמהני יין לסעודה אינו אלא לשיטת הרמב"ם והרשב"ם דכל ז' מינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, מש"ה הוי מקום סעודה דהוי קביעות, אבל לשיטת הרא"ש וסייעתו דאין טעון ברכה לאחריהם במקומם רק פת ומין דגן, לא מהני כוס יין למחשביה למקום סעודה, ובעינן פת או מין דגן. והטור דהביא כאן דברי הגאונים, היינו דהם ס"ל דז' מינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, ונ"מ לדידן דמיני דגן מקרי מקום סעודה. וזה כשיטת הגר"א שמיני דגן צריכים ברכה במקומן ולא בשבעת המינים.

ומביא ראיה דהא להרא"ש דס"ל דאין קידוש אלא במקום סעודה דאורייתא, מאי פרכינן ריש נזיר קדושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני, וכתבו בתוס' דהוא דרך בתמיה, וכי החיוב לקדש על היין, והא משכחת דאין לו רק יין וצריך לשתותו מדאורייתא שיהיה מקום סעודה, אע"כ דלהרא"ש באמת לא הוי יין מקום סעודה.

למה שינוי מקום צריך לברך

הגמ' מסביר למה לר"ח שינוי מקום בדבר שצריך ברכה במקומה אינו צריך לברך, משום דלקיבועא קמא הדר, ומסביר הרשב"ם שהיכא שחייב לברך במקומו אז בזה שיצא אינו מראה שנגמר הסעודה, אבל בדברים שא"צ

ברכה במקומן בזה שיצא הוכיח שנגמר הסעודה ולכן צריך לחזור ולברך. אבל בתוס' מבואר שכל הנידון הוא האם יש כאן היסח הדעת, וצ"ל לדבריו שהיכא שחייב עדיין לחזור למקומו לא הסיח דעתו מהסעודה.

ברכה אחרונה

מבואר בפוסקים שיתכן נ"מ בין שני המהלכים, אם זה משום היסח הדעת, או משום סילוק הסעודה, האם שינוי מקום מחייב רק ברכה ראשונה או גם ברכה אחרונה. דהנה שיטת הרמב"ם (ברכות ד, ג) הוא ששינוי מקום מחייב גם ברכה אחרונה, וז"ל היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקראהו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר, הואיל ושינה מקומו **צריך לברך למפרע על מה שאכל**, וחזר ומברך בתחלה המוציא ואחר כך יגמור סעודתו. וזה דעת השו"ע (או"ח קעח, א) וז"ל היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר, הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחזר ומברך בתחלה המוציא, ואח"כ יגמור סעודתו. אבל דעת הרבה ראשונים ששינוי מקום אינו אלא נוגע לברכה ראשונה, וכן פסק הרמ"א (או"ח קעח, ב) וז"ל ויש חולקים בכל מה שכתוב בס' זה, **רק סוברים ששינוי מקום אינו אלא כהיסח הדעת**, ולכן אם שינה מקומו למקום אחר א"צ לברך אלא לפני מה שרוצה לאכול. מבואר בדברי הרמ"א שיסוד המחלוקת הוא בעיקר גדר שינוי מקום, האם הוא מטעם היסח הדעת או דהוי עקירת הסעודה, דאי הוי סילוק וגמר סעודתו אז צריך לברך גם לאחריו, אבל היסח אינו מחייב אלא ברכה ראשונה. וכן מבואר במשנ"ב שכתב לבאר דעת המחבר שצריך לברך גם ברכה אחרונה, וז"ל דע"י היציאה ממקומו חשיב כנפסקה סעודתו לגמרי, ומה שאוכל אח"כ כסעודה אחרת דמאי, ולכן מברך בהמ"ז למפרע והמוציא על להבא.

אבל אין זה מוכרח שהרשב"ם מפרש מטעם סילוק הסעודה, ובכ"ז אינו סובר שצריך לברך ברכה אחרונה. ובשיטת הרמ"א כתב בשו"ע הרב שהסיבה שצריך לחזור ברכה ראשונה הוא משום שסילק הסעודה, אע"פ שאינו מברך אלא ברכה ראשונה, וע"כ שס"ל שאע"פ דהוי "סעודת חדשה" נפטר בברכה אחרונה של אכילתו השנייה.

להלכה

להלכה נחלקו המחבר והרמ"א האם קי"ל כר"ח או כר"ש, המחבר בעקבות הרמב"ם פסק ששינוי מקום צריך לברך אפילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם, אבל הרמ"א חולק וסובר שרק בדר שאין צריך ברכה לאחריה במקומן צריך לברך אם שינה מקומו, אבל בפת וכדומה אינו צריך לחזור ולברך. וכתב המג"א שאפילו אם אכל פת אם לא אכל עדיין כזית, חייב לחזור ולברך אם שינה מקומו, שאם עדיין לא אכל כזית הרי אינו צריך לברך ברכה אחרונה, א"כ אין כאן "דבר שצריך ברכה אחריה במקומו".

הליכה ל"שבע ברכות" באמצע סעודתו

עוד כתב הרמ"א שלכתחלה לא יעקר ממקומו בלא ברכה, דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול, מיהו לצורך מצוה עוברת, כגון שהגיע זמן תפלה, מותר. וכתב המשנ"ב (ס"ק לג) דר"ל אף שעומד באמצע סעודת פת ורוצה לצאת ע"מ לחזור ולאכול ולברך, דלדעה זו אינו מצריך שום ברכה ביציאתו, מ"מ לכתחלה לא יצא דחיישינן שמא ישכח לחזור ולאכול ולברך במקומו. ואם מזמינים לו לאכול פת במקום אחר, דאז לא שייך האי חששא כיון שהולך לאכול שם ויברך שם אחר אכילתו, אפ"ה לכתחלה לא יעקור ממקומו עד שיברך, דרק בדיעבד כשכבר יצא אמרינן דמותר לו לאכול ולברך במקום השני, דגם שם מקומו הוא, אבל לכתחלה מצותו לברך במקומו שאכל קודם שיצא. היינו דחוץ מסברת הרמ"א שיש חשש שישכח מלברך, יש עוד סיבה לברך לפני שיוצא, והוא שלכתחילה צריך לברך היכא שאכל, ולא לסמוך על מה שיאכל עוד במקום השני ולברך שם. אבל בזה כתב המשנ"ב שמועיל דעת, שאם היה דעתו בשעת המוציא לאכול גם שם דאז חשיבי שניהם מקומו, ומותר אף לכתחלה, ואפילו מבית לבית מהני מחשבתו לדעה זו, וכן נהגו כשהולכין לסעודת נשואין שמכוון מתחלה לאכול שם. וקצ"ע למה לפי דעת המחבר, שגם בפת שינוי מקום צריך לברך, לא מועיל דעת מבית לבית שיחשב למקום אחד. וגם לרמ"א לא מועיל דעת בדבר שאין צריך ברכה במקומו מבית לבית.

מחדר לחדר

עוד נחלקו הראשונים האם שינוי מקום מחדר לחדר מחייב ברכה, בשיטת המחבר כתב המשנ"ב (ס"ק ג) דה"ה מחדר לחדר אחר ג"כ בכלל שינוי מקום, אם לא שהיה דעתו מתחלה לשנות לחדר אחר. וכתב בבית"ל שכן דעת המ"א, וכן הדין לגבי קידוש במקום סעודה. ולפ"ז אם אכל פירות ומשקין שאין טעונין ברכה במקומן, ונכנס באמצע לחדר אחר שאין רואה מקומו הראשון אסור לו לאכול שם בלא ברכה לכו"ע, ואף בחזר למקומו יהא טעון ברכה לכתחלה. אבל כתב שד"ז אף שהוא כתוב בכמה אחרונים קשה מאד להזהר בזה, וכמדומה שאין העולם נוהגין.

ועי"ש שמאריך ומסיק דלפי המ"מ דעת הרמב"ם דמחדר לחדר לא הוי שינוי מקום, וגם מדעת בה"ג ור"ח ורי"ף ע"פ גירסתם נראה כן, וגם מצינו לרש"י שסובר בהדיא לענין שינוי מקום דמבית לעליה לא הוי שינוי מקום, וה"ה מחדר לחדר, וכן העתיק באור זרוע דבריו לדינא. וע"כ אף דראוי ונכון לחוש לכתחלה לדעת האחרונים שלא ליכנס אפילו מחדר לחדר באמצע אכילתו בדברים שאין טעונין ברכה אחריהן במקומן, אם לא שהיה דעתו לזה מתחלה בשעת ברכה, מ"מ הנוהג להקל בזה אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך. ועכ"פ בדיעבד בודאי אין להצריך ברכה בהן, דמידי ספיקא לא נפקא וספק ברכות להקל. וביכול לראות מקומו הראשון בודאי יש להקל אף לכתחלה.

ובספר שבות יצחק (ח"ח עמ' רע) הביא בשם הגרש"ז א"א זצ"ל, שמי שדרכו תמיד לצאת מחדר לחדר באמצע הסעודה, אז אפילו אם לא כוון להדיא בשעת הברכה שכוונתו לצאת לחדר אחר באמצע הסעודה, לכו"ע מותר לו לכתחילה לעשות כן. וכן דעת הגריש"א והגר"ח פ"פ שיינברג זצ"ל.

ובספר פסקי תשובות כתב בשם שו"ת שבט הלוי (חלק א סימן רה) ללמד זכות על שאין נזהרים בכך כהיום, ואף לכתחילה יוצאים מחדר לחדר באמצע האכילה והשתיה ללא חשש כלל, כי בעוד שבזמניהם היה כל אכילה ושתיה נעשית בהכנה ובעסק מסוים ובישיבה על המקום, וגם היה מצוי 'שמש' שהיה מגיש לאוכלים או לשותים את כל הצטרפותם לצורך האכילה ושתיה, וההליכה מחדר לחדר באמצע אכילה או שתיה לא היתה כל כך נפוצה. משא"כ בזמננו שבדרך כלל אין שמש המגיש כל ההצטרפות, ואין רגילים לעשות עסק באכילה ושתיה, ובפרט בדברים שברכתן האחרונה בורא נפשות, ולכן רגיל מאד כהיום ללכת באמצע אכילה ושתיה למטבח וכדומה כדי לקחת עוד מהמאכל או המשקה וכדומה, וכן רגילים לסדר שאר ענינים הנחוצים בבית המפרעים לשלוות האכילה והשתיה, כגון להרים טלפון ולסדר צרכי הילדים וכל כיוצא בזה, וכן יוצאים לשירותים באמצע האכילה והשתיה, כי השירותים בתוך הבית ואין צריך לצאת לחוץ כבזמניהם. ולכן בזמננו הרי זה כדעתו מפורשת לכך בשעת ברכה, ואין צריך להקפיד לא לעשותם.

מבית למרפסת

על ההיא דכתב הרמ"א שבבית אחד מועיל דעת, כתב המשנ"ב (ס"ק יב) דהיינו תחת גג אחד, ואפילו מחדר לחדר או מבית לעליה, אע"פ שאינו רואה מקומו. משמע שכל זמן שהוא תחת גג אחד מקרי מחדר לחדר, ואם אינו תחת גג אחד מקרי מבית לבית.

ולכן יש להסתפק היכא שיש לו מרפסת שאינה סגורה סמוך לביתו, האם נחשב כמבית לבית או כמחדר לחדר. בספר שבות יצחק (נר שבת) מביא שנחלקו בזה הגרש"ז א"א זצ"ל והגריש"א זצ"ל, דעת הגרש"ז שנחשב כמחדר לחדר, טעמו דהואיל ואינו יכול לצאת מן המרפסת אלא דרך הבית, לכן נחשב המרפסת כחלק מן הבית. אבל דעת הגריש"א זצ"ל שהואיל ואינו תחת גג אחד נחשב כמבית לבית והוי שינוי מקום.

אבל לענ"ד יש להוכיח מהגמ' (פסחים קא, א) כהגרש"ז א"א, דהנה שיטת שמואל שאין קידוש אלא במקום סעודה, ואמרינן שם דסבור מינה הני מילי מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא, אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש. הרי לן שהגמ' מוכיחה שלא דוקא מבית לבית יש בעיא של קידוש במקום סעודה, אלא אפילו מחדר לחדר נחשב כמקום אחר, ואם איתא שמרפסת שאינה מקורה נחשב כמבית לבית, א"כ אין ראיה מהא דשמואל שמאגרא לארעא חזר וקידש, דשם הוי מבית לבית, אלא ע"כ הואיל וא"א לצאת מן הגג אלא דרך הבית נחשב כחלק מן הבית.

יציאה לחדר מוקף מחיצות

עוד יש להסתפק האם יציאה לחצירו שמאחורי הבית או לפניו, האם נחשב כשינוי מקום מבית לבית או מחדר לחדר. לפי הנ"ל לא מיבעיא להגריש"א בוודאי נחשב לשינוי מקום הואיל ואינו תחת גג אחד, אלא שגם להגרשז"א במקרה דידן הו' שינוי מקום, דכאן יש יציאה מהחצר שאינו דרך הבית, ולכן אינו "טפל" לבית. וכדמות ראה נראה להביא, שביררתי שבעיר ראדין לכל בית יש חצר קטן לפניו עם גדר מסביב, (וכמעט שום דבר לא נשתנה שם במאה האחרונה) והרי כתב המשנ"ב שמי שהלך לדבר עם חבירו לפתח ביתו, שנחשב לשינוי מקום, ואם איתא למה לא דן דאולי נחשב כמחדר לחדר משום החצר, אלא ע"כ שזה נחשב כמבית לחוץ. וכן הביאו במשנ"ב מהדורת דירשו בשם הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל, שיציאה לחצר נחשב שינוי מקום. אבל בשם הגר"ש וזנר (קונ' מבית לוי יז, עמ' לד) הביאו ששפיר נחשב מחדר לחדר הואיל והיו רשות אחת.

מבית לבית תחת גג אחד

כתבו פוסקי זמנינו שאם הלך לבית של השכן דרך חדר מדרגות, אע"פ ששני הבתים הם תחת

קורת גג אחד צריך לחזור ולברך משום שהם שני רשויות. ונחלקו הגריש"א והגרשז"א היכא שנכנס רק לחדר מדרגות האם צריך לברך, דעת הגריש"א שצריך לברך שנחשב כרשות אחרת, הואיל והמקום הוא רשות של כל הדיירים. אבל דעת הגרשז"א שהואיל ויש לו חלק בחדר מדרגות נחשב לרשות אחת.

אבל לכאורה הדין מפורש בערוך השולחן (סעיף יא) שכתב וז"ל מיהו זה וודאי דכל שתחת גג אחד מקרי בית אחת לענין זה שתועיל דעתו, **אף שהם בתים בפני עצמם כגון שמפסיק בית שער ביניהם שקורין פיר הויז**. ואינו משמע שמדובר בשני בתים השייכים לאיש אחד, אלא כל שהבתים הם תחת גג אחד הו' מקום אחד, וכן פסק הרב פורסט שליט"א בספרו פתחי ברכות על פי הערוה"ש.

וכן פסק בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק יב - הלכות דברים הנוגעים בסעודה טז) שהיוצא מחדר למרפסת שאין לה גג, או היוצא מדירה לדירה דרך חדר מדרגות, דינו כיוצא מחדר לחדר, ואפילו מקומה לקומה, כל שהוא תחת גג אחד נחשב כיוצא מחדר לחדר.

יציאה בלי היסח הדעת

בספר מור וקציעה על הא דאיתא ששינוי מקום הו' גם בחזר למקומו, כתב שצריך להשמר כאן מן הטעות, שכל שינוי מקום הנזכר בסימן זה היינו כשיש בו כדי הסח הדעת, שעקר והניח מקומו זה שישב בו לסעוד והלך למקום אחר ולא ראה מקומו עוד ושהה שם, אבל אם הלך ממקום למקום, ולא נתעכב כלל כדי שיסיח דעתו אלא חזר מיד, ודאי לא מקרי שנוי מקום כלל. ואצ"ל כשרואה מקומו הראשון שעדיין דעתו עליו לחזור, דלא גרע מאם רצה לאכול במקום אחר ואפילו מבית לחצר דלא הו' שינוי, כ"ש כשאינו נוטש מקומו רק עמד מעט והלך למקום אחר וחזר תכף, שאינו מצריכו לברך שנית. והוא הדין בקראו חברו ודבר עמו על פתח ביתו, דבלא הפליג לא שייך כלל הסח הדעת להצריך ברכה אחרת.

וכתב כל זה להוציא מדעת משובש הסובר שאפילו לא הלך אלא שנים שלש פסיעות ממקום אכילתו או שתייתו, ועמד על פתח החדר שישב בו לשמוע דבר השליח הבא אליו לידע מה בקשתו ודבר עמו מעט ופטרו מיד וחזר למקומו ולאכילתו או לשתייתו בלי שום שהו', זקוק הוא לברך שנית על מה שיאכל או ישתה עוד.

וכל זה דלא כמ"ש המשנ"ב (ס"ק ד), דעל מש"כ המחבר "או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר, הואיל ושינה מקומו צריך לברך", כתב שמעינן בזה אף על פי שלא פסק מסעודתו כלל, אלא שקראו חבירו לדבר עמו דיבור בעלמא ויצא לקראתו מפתח ביתו וחזר הו' כמו שינוי מבית לבית, ומשמע שאפילו ההפסקה קצרה ביותר לאיזה צורך ודעתו תיכף ומיד לחזור למקומו, מכל מקום כיון שיצא חוץ לביתו הרי זה הפסק.

יצא להביא אוכל

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן טז) כתב שבעה"ב שהביא אורחים לביתו, והלך להביא לחבורה עוד פירות, א"צ לחזור ולברך, דבאופן זה הא ברור שיביא הפירות שלקח בחנות לביתו, לאוכלם שם הוא והאורחים. וכן כשהלך להביא לאכילת בניו וב"ב באמצע האכילה א"צ לברך עוד הפעם. אבל כשהוא לעצמו,

שאין הכרח לפנינו לחזור לביתו להביא הפירות עתה, אף שחשב כן מתחילה בשעה שיצא יצטרך לברך מחדש, מאחר שאין הכרח לזה. וצ"ע מה חידש כאן הרי "הניח מקצת חברים", והדין הוא שאינו צריך לחזור ולברך.

יציאה לשירותים

כתב הרמ"א (סוף הסימן) דבהוצרך לנקביו לא הוי הפסק, וכתב בביה"ל דהוא דווקא בסעודת פת, אבל בפרות או משקין הוי הפסק מחמת היציאה ממקומו, וכשחוזר למקומו צריך ברכה. וכתב האגר"מ דבשו"ע הרב ובערה"ש לא הוזכר חילוק בין סעודת פת לאכילת פירות, וצ"ל לדידהו, דכיון דעצם עשיית הצרכים אינו הפסק, גם הליכה המוכרחת לזה לא הוי הפסק, דלא שייך להחשיב ההליכה המוכרחת לזה, שעושה מעשה אחרת מה שמוכרחת ללכת בשבילו הוא רק בכלל עשיית צרכיו.

הולכי דרכים

כתב המשנ"ב (ס"ק מב) דהולכי דרכים לכו"ע מותר להם להלך ולאכול אף אם אין רואין מקומן הראשון מחמת מרחק הדרך או שמפסיקין אילנות, משום דהם לא קבעו עצמן לכתחלה לאכול במקום שברכו, לכן אין נחשבין כלל על ידי זה עוקרין ממקומן. ולכן דעת כמה פוסקים, שאפילו אח"כ נכנס לבית, אינו צריך לחזור ולברך. וזה נוגע מאוד לאלו שנוסעים באוטו, ועוצרים בתחנת דלק ונכנסים לשירותים וכו', שאם ברכו באוטו אין צריכים לחזור ולברך.

ממשיך המשנ"ב שאם היה דעתן לאכול סעודתן במקום שברכו המוציא ונמלכו לגמור סעודתן דרך הליכתן, כ"ז שרואין מקומו הראשון מותר להם לאכול דחשיב מקום אחד, אבל באין רואין מחמת מרחק הדרך או מחמת הפסק אילנות חשיב שינוי מקום, ובפירות צריך לברך שנית. ובפת ג"כ אף לדעת הגהה לעיל עכ"פ לכתחלה אין להם לעקור ממקומן בלא ברכה.

התחיל לאכול בביתו

אך אם מתחלה חשב לאכול מעט במקומו והשאר לאכול בדרך מהני, דרק מבית לבית לא מהני דעתו באכילת פירות. אמנם אם התחיל לאכול בבית והלך לדרך, הרי הוא כמו מבית לבית דלא מהני דעתו בפירות, וצריך לחזור ולברך, ובפת מהני דעתו לכתחלה.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סימן נז) חידש שאם בירך כשהכין עצמו לילך מביתו, אף שהיה בביתו הוא כהולכי דרכים, וא"צ לברך פעם אחרת כ"ז שלא הסיח דעתו. ורק אם כבר אכל מתחלה כשהיה צריך עדיין להיות בביתו אף שחשב גם שילך אחר זמן קצר, לכתחלה יפסיק מלאכול ויברך כשיהיה בחוץ.

וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק יב - הלכות דברים הנוהגים בסעודה) וז"ל אם עשה בשעת ברכת נטילת ידים מעשה המוכיח שבדעתו לצאת, כגון שהלך לכיוון הפתח, ואף אם עמד בשעת הברכה, באופן שנראה שעומד לצאת, רשאי לצאת אף מבית לבית. וקצ"ע למה דווקא בעשה מעשה המוכיח וכו'.

אכל דברים שאינם טבל"ב עם דברים הטבל"ב

יש להסתפק אם אכל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן ביחד עם דברים שאינם טעונים, ושינה מקומו, האם צריך לברך על הדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם בקומה. וכתב בביה"ל שאם מתחלה אכל דברים הצריכים ברכה במקומן, אבל במקום שהלך עתה בתוך הסעודה אפילו שתה יין, [ומיירי שבירך מתחלה על היין בסעודת הפת] או מים א"צ לברך, דהא ע"כ צריך לחזור לקביעותו הראשון והוי כעומד באמצע הסעודה. ולפי"ז לכאורה ה"ה באכל עוגה ושתה חלב, ויצא ממקומו שאינו צריך לחזור ולברך על החלב, "דהוי כעומד באמצע הסעודה". וראיתי שמדייקים עוד יותר מלשון המשנ"ב בהקדמתו לסימן קע"ח כשמסביר הדין שבדבר שצריך ברכה במקומו שינוי מקום אי"צ לברך, וז"ל דאפילו אם עקר ממקומו עדיין לא נתבטל קביעותו הראשונה, וכל היכא שאוכל על דעת קביעות הראשונה הוא, וכאלו יושב במקומו דמי, ואין צריך לברך עליו המוציא.

אבל בשו"ע הרב מבואר שיש הבדל בין דבר שהוא טפל בברכה האחרונה לדבר שאינו טפל, וז"ל ואפילו הלך בתוך הסעודה לבית אחר ואוכל ושותה שם דברים שאינם טפלים לסעודה לענין ברכה ראשונה, והוצרך לברך

עליהם בבית הראשון כמו יין ופירות, כיון שהם טפלים לענין ברכה אחרונה ונפטרים בברכת המזון, על דעת סעודתו הראשונה הוא אוכל ושותה, ואין צריך לברך עליהם. ונראה לומר לדבריו כגון בההיא דשתה יין בתוך הסעודה, הרי ברכה אחרונה של היין הוא ברכת המזון, וצריך לחזור למקומו בשבילו, ולכן גם היין נחשב כצריך ברכה לאחריה במקומה. ולדבריו פשוט שאם אכל עוגה וחלב, ויצא ממקומו צריך לחזור ולברך על החלב, (וכן פסק בספר פסקי תשובות).

האם צריך לברך על מה שבפיו

במשנ"ב מהדורת דרשו מובא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, שפעם כשהיה ילד היה לו סוכריה בפיו ושינה מקומו, והורה לו החזו"א להוציא הסוכריה מפיו ולחזור ולברך. ויש להעיר דממ"נ בין אם שנוי מקום מטעם היסח הדעת בין אם מטעם הפסק הסעודה, כאן כשהאוכל בפיו א"א לומר שהסח דעתו, וגם א"א לומר שיש בזה סילוק סעודתו, וצ"ל שס"ל שאע"פ שעיקר טעם הדין משום היסח הדעת או סילוק, יש כאן לא פלוג, וקבעו חז"ל ששנוי מקום צריך לברך.

ומאידך בשו"ת אגר"מ (או"ח ח"ב סי' נז) דן במי שיצא מביתו ואכילתו בידו האם צריך לחזור ולברך, ומסיק אחרי אריכות דברים וז"ל, יצא מזה דאזתה חתיכה שהניח בפיו והלך עמה למקום אחר יכול לגומרה בלא ברכה אחרת לכו"ע אף להח"א, ואם הפסיק יותר מתכ"ד צריך לחזור ולברך על חתיכה אחרת אף מאותו הפרי ומאותה חתיכת מתיקה שבירך עליה, דאף שלמהר"מ אליבא דהמג"א יש ספק בזה באם לא היה שינוי מקום משעה שגמר אכילת החתיכה שבפיו, מ"מ לדינא אין לחוש לספקו כיון שהש"ע פסק כהרא"ש ור' ירוחם דאזלינן בתר הברכה ולא בתר המעשה כפסק הח"א. אבל מסתבר שיש להקל ולאכול בלא ברכה אחרת אף כל הפרי וכל המתיקה שהיה גדול בכל הדרך ובכל המקומות אם לא הפסיק ביותר מתכ"ד. והרוצה להקל יותר לאכול גם מה שהכין בשעה שבירך לאוכלם בלא ברכה אחרת אם לא הפסיק ביותר מתכ"ד רשאי ג"כ, אף שבוזה יש מקום לאסור להרא"ש והתוס' כיון דבש"ע ואחרונים נפסק דלא כותיהו כדבארתי.

והנה החיי אדם (כלל נט, יב) כתב שאם בירך כשעמד על הארץ ונמלך וישב בעגלה, אם לא היה דעתו על זה צריך לברך. עוד כתב דאפשר דלא מהני דעתו, דהוי כמבית לבית, דדוקא אם הכל במקום שאינו מוקף מחיצות רק מחמת שאינו רואה מקומו הוי כמחדר לחדר, אבל בזה יש לומר דהוי כמבית לבית. ועי' בשער הציון (ס"ק לח) דאין נראה כל כך להחמיר בזה.